

Tuingeschiedenis

in Nederland

Veelzijdig erfgoed in 't groen

Arinda van der Does, Jan Holwerda (eindred.),
Tuingeschiedenis in Nederland II. Veelzijdig erfgoed in 't groen,
Utrecht 2009, ISBN 978 90 5345 896 4

zie ook <http://www.cascade1987.nl/tuingeschiedenis-in-nederland-i/>

Inhoud

Woord vooraf 7

Tuinhistorie 10

- Water voor de tuin – JOHAN CAREL BIERENS DE HAAN 12
Een Dordtse liefdestuin – MARLEEN DOMINICUS-VAN SOEST 19
Een reisje naar Zeist in 1794 – KAREN M. VEENLAND-HEINEMAN 28
Het geschenk: de tuin en zijn operationele functie – BRIK A. DE JONG 37

Tuinhistorisch onderzoek 44

- Een 'fraay en aanzienlijk' stuk goed – MARTIN VAN DEN BROEKE 46
Het Cascadedal van landgoed De Duno – JAN HOLWERDA 54
Onbekende werken en gegevens van J.D. Zocher sr.jr. – RONALD H.M. VAN IMMERSBEE
& HEIMERICK M.J. TROMP 65
Buitenplaats Schaep en Burgh en de landschapsstijl van J.D. Zocher jr. – ERIC BLOK 79
Egheria, een Twentse fabrikantenbuitenplaats – LIESBETH MISSEL 88
Beeckestijn revisited – LUCIA ALBERS 97
Sandenhoeff: een vroeg landschappelijke tuin? – HENK VAN DER BIJK 104
Van Houtrust tot Bosjes van Poot – JOOST S.H. GIESKES 111

Historische tuinliteratuur 116

- Palissaden en parterres voor een prinselijke tuin – VANESSA BESEMER SELLERS 118
Een Duitse hovenier aan het Friese hof – RITA MULDER-RADETZKY 125

Historisch plantsortiment 132

- Het plantsortiment, spiegel van de maatschappij – BEN GROEN 134
Vaste planten rond 1930: Moerheim, Foerster en Notcutt – LEO DEN DULK 141
Stinzenplanten in de tuinhistorie – TRUDI WOERDEMAN 147

Internationale tuinkunst 156

- Gaze-about, gazebo en de reisdagboeken van John Byng – WIM MEULENKAMP 158**
Duitse interpretatie van de ‘Hollandse tuinstijl’ – MICHAEL ROHDE 165

Meer tuinhistorie 176

- Zorgvlied – JENNY BIERENBROODSPOT 178**
Levende daken en gevels – MARIËTTE KAMPHUIS 188
De oude hof – CLARA J.M. SLOET VAN OLDRUITENBORGH 194
Cascades op Renswoude – HANS TAETS VAN AMERONGEN 200
Van Boomplantdag naar Boomfeestdag – NA BSKES 203
In het groene licht – JAN F. NAUTA EN ELLEN WITTEVEEN 211
Over de pioenroos die verliefd werd op een treurwilg – ANNE MIEKE BACKER 218

- Register van persoonsnamen 221
Register van geografische namen 225
Register van buitenplaatsen 227
Over de auteurs 229
Over Cascade 233
Illustratieverantwoording 234
Colofon 236

Register van persoonsnamen

- Aa, Abraham Jacob van der 58
Adams, Pieter 69
Alberts, Ton 188, 190, 213, 214
Allaerdt, Hugo 119
André 150
Andriessen, Jurriaan 57, 59
Arends, Georg 143
Arnhem, Jan van 15
Arnoldi, Nicolaas 126
- Backer, Cornelis Jansz. 104-108
Balby, Von 170, 171
Beatrix, koningin 208
Beels van Heemstede-van Loon,
 Agnes Henriëtte 84
Bentinck, Hans Willem, graaf
 van Portland 37, 39, 40
Berckel, Hendrick van 68-71
Berckerode, Balthazar Florisz.
 121
Berg, Ahasuerus van den 58
Berken, Daniël van 129
Bicker, mr. Henrik 80
Bicker, Jan Berndt 81
Bicker-Pels, Johanna Sara 81, 82
Bingen, Hildegard von 134
Blanc, Patrick 193
Boeije-de Jonge, Emma Schuur-
 becque 73
Boetzelaer, Carel baron van den
 112
Bohemen, Elizabeth 122
Bommel, Cornelis van 68-71, 76
Bondt, J. 67
Boogaert, Anneken Joosten 19-27
- Borchgaert, Frederic 120, 123
Boreel, Jan Jeronimus 98
Boreel Jansz., Jacob 97, 100,
 104-108
Boreel Jansz., Jan Jacob 98, 99
Bourbon, Henri Jules de 39, 40
Bout, jonkheer Arend 113
Bout, jonkheer Pieter 113
Boyceau, Jacques 99, 120, 122
Braunschweig-Wolfenbüttel,
 Anton Ulrich von 169
Broerse, C.P. 52
Brown, Lancelot 'Capability' 159
Brueghel de Oude, Jan 138
Burgh, Abel Matthijsz. 80
Burgvliet, juffrouw 113
Burman, Peter 41
Burmania, Edzard jonker van 129
Byng, George 158
Byng, John 158-164
- Camper, Petrus 130
Cate, Geertruy ten 92
Cate, Hendrik Gerrit ten 92
Cate, Henk Egbert ten 88, 89,
 91, 92
Cats, Jacob 19, 20, 101
Caus, Salomon de 122, 123
Chalmot, Jacques Alexander de
 130
Cleeff, Rutger van 16, 17
Clifford, George 101
Clusius 136, 137
Conrad & Engelman 56
Cooten, H. van 29, 30
- Copijn, Henri 59
Copijn, Jørn 190, 213, 214
Cresson, Pierre 123
- De La Court van de Voort, Pieter
 41
De Man 56
Dedel, mr. Cornelis 84
Dedel, mr. Willem Gerrit 84
Dedel van Boekesteyn, Salomon
 82
Derksen, Peter 209
Desgots, Claude 39
Dezallier d'Argenville, A.J. 17
Diedenhofen, Wilhelm 99
Dilling, K. 203, 205-207
Dinant, Joseph 120
Doomer, Lambert 55, 56, 58
Doorn, Aarnout Marinus van 52
Doorn, Abraham van 46-53
Doorn, Anthony Pieter van 52
Doorn, Hein van 47, 50, 52
Doorn, Hendrik Jacob van 52
Duyst van Voorhout, Maria 200
- Eck, Otto van 58
Eeden, Van 151
Eekhoff, W. 131
Elliott, Brent 152
Encke, Fritz 169
Eppenhof, Maria van 20
Evelyn, John 99, 136, 137
- Feenstra, G. 91
Finlay, Ian Hamilton 14

Register van persoonsnamen

- Flinck, Govert 101, 102
Floris v 79
Foerster, Karl 141-146
Forsell, C. 34
Frederik II 170, 171
Frederik v van de Palts 122
Frederik Hendrik, prins van Oranje 120, 123
Friedrich Wilhelm IV 173
Fuhring, Peter 119, 122
- Gales, Anna Caatje 31
Gales, Gale Isaac 30-33
Gales, Marie 31
Gelderman 89, 91, 92
Gerkens 170
Glasow, kamerheer 171
Goethe, Johann Wolfgang von 168
Gordijn, Herman 215
Graaf, C.L. van der 203
Grand Condé (Louis II de Bourbon) 39
Groen, Ben 166
Groen, Jan van der 21, 123, 136
Groeningen-Hazenbergh, Janneke van 211-217
- Haersma, Hans Hendrik van 130
Halfpenny, William en John Halfpenny 160
Hals, Frans 25, 97
Hambroick, kamerjonker 126
Hannema, dr. D. 92
Hanrath, Johan Willem 90
Hardenbergh, Cornelis van 56-58
Haspels, D. 84
Havart, Adriana 30, 31
Heniger, J. 169
Hennebo, Dieter 166, 169, 170
Hernandez, Francisco 135
- Hessen, Karel Lodewijk landgraaf van 125, 129
Hessen-Kassel, Maria Louise van 125, 127, 129
Hessen-Kassel, Wilhelm landgraaf 129
Heydert, Joachim Ludwig 170, 171
Hirschfeld, Christian C.L. 149, 150, 168, 179, 180, 181
Hodson, Izaak 83
Hogeweg, Jacob 73
Hooghe, Romeyn de 14, 16
Hoogstraten, Samuel van 19, 20, 21, 25
Hoorn, Hendrik Daniel van 82
Hoorn, Petronella van 97
Hop-Bicker, Johanna 82
Hovens Greve, J. 203
Hulft, Gerhard Pietersz. 101, 102
Hundertwasser, Friedensreich 189
Huut, Max van 214
Huydecoper van Maarsseveen 82
Huygens, Constantijn 12, 14, 38, 101
- Ingel, mr. Jan 79
Immerzeel, J. jr. 74, 84
- Jäger, Hermann 169
Jekyll, Gertrude 153
Jong, Erik de 180, 181, 184
Jonge, Wilhelmina C.P. de 73
Jonge van Ellemeet, W.C.M. de 73, 74
Jongh, Margaretha de 114
- Kamperdijk, Nicolaas Johannes 74
Karg, Detlef 170
Kelway, James 144
- Kempinck, Bernard 56
Kesteloo 74
Ketelaar, Pieter Adriaanszoon 79
Klinkenberg, Dirk 54, 56
Knoop, Johann Hermann 125-131
Kopland, Rutger 217
Korthals Altes, Charlotte 214, 215
Kruikius (Cruquius), Jacob 111, 112
Kruikius (Cruquius), Nicolaes 111, 112
Krutisch, Philipp Friedrich 170
- Laar, Gijsbert van 50, 51
Lannoy, Juliana Cornelia de 82
Lantsheer, weduwe 47
Le Corbusier 189
Leeuwen, van, rentmeester 126
Leeuwen, dr. Chris van 194
Leeuwen, D.C. van 81, 83
Leeuwenhoek, Anthonie van 200
Lemoine, Victor 144
Lenné, Peter Joseph 173
Lennep, mr. Maurits Jacob van 84
Le Nôtre (zie ook: Marot, Daniel) 38, 39
Leschevin, Isaac 118-124
Loon, Caroline Wilhelmina van 84
Loon, jonkheer Willem van 83-85
Loosjes, A. 151
Loughman, John 19
Ludwig, Gottlieb 129
Lunteren, Dirk van 151
Lunteren, Hendrik van 150, 151
Lunteren, Samuel Adrianus van 74, 151
Luyken, dr. J.A. 66, 67
- Mandere, Johan Cornelis van der 47
Manger, Heinrich Ludwig 170

Register van persoonsnamen

- Margriet, prinses 209
Marot, Daniel 37, 214
Martin, A. 127
Matsche-von Wicht, Betka 179
Mauss, Marcel 38
Meer, Dirk van der 102
Meester, Willem, fontainier 16
Meyer, Gustav 169, 173
Meyer en Van Schooten 192
Michaël, Johann Georg 58, 97, 98, 102, 149, 151
Mijle, Cornelis van der 23
Milheusser, J. Julius 120, 121
Miller, Philip 106
Mollet, André 120, 121
Moulijn, Simon 59
Muller, Karel Joan 88-92, 95, 96
Müntz, J.H. 101
- Napoleon Bonaparte 52
Nassau-Siegen, Johan Maurits 99, 101, 166
Nebot, Balthazar 101
Nidek, Brouerius van 98
Nispen, Mattheus van 22
Noorda, S.W. van der 113, 114
Notcutt, R.C. 142-146
Novel, Jean 193
- Oldenburger, Carla 17, 19, 88, 97, 165, 169
Oldersma, Gerhard 129
Oosthuijse, P.J. van 114
Os, Henk van 213, 216
- Palladio 165
Pallandt, baron Van 75, 76
Pelikan, Peter 190
Pels, Johanna Sara (zie: Bicker-Pels, Johanna Sara)
Perk, J.C.
Petzold, Eduard 150, 168
- Philips Jacobsz., Caspar 97, 98, 100
Planta, notaris 113
Pompe van Meerdervoort 24
Pompe van Meerdervoort, Alida 25
Poot, Jacob 114
Poot, Willem 114, 115
Pope, Alexander 100
Posth, J.P. 149
Poussins 179
- Reede, Frederik Adriaan baron van 200
Rembrandt van Rijn 19, 20
Repton, Humphrey 159
Ripa, Cesare 17
Robertson, William 137
Robinson, William 152, 153
Roghman, Roelant 23
Rölling, Matthijs 215
Roscam Abbing, Michiel 19
Rousseau, Henri 193
Rousseau, Jean Jacques 101, 102, 179
Rubens, Peter Paul 21
Ruys, Bonne 142, 144, 146
Ruys, Mien 141
- Sallem, Pieter Florisz. van der 112
Salm, Abraham 90
Saltzmann, Friedrich Zacharias 171
Savoye, prins Eugen van 170
Sayers, William 160
Scamozzi 165
Schaep, Gerard Simonsz. 80
Schaep, Maria 80
Schagen, J.F. baron van 113
Scheffer, Joseph Willem Frederik 59, 60
Schenk, Pieter 13
Schmetten, heer Ter 171
- Schmidt, Jacob 31
Schoenmaker, E.H. 24
Schönborn, Lothar Franz von 170
Schopenhauer, Johanna 168
Schorer, Johan Willem 48, 50
Seiler, Michael 170
Serlio 165
Sloet van Oldruitenborgh, Jan Willem 195
Smit, Josi 65
Solms, Amalia van 120
Solms-Braunfels, Christine van 120
Sophie, prinses 114
Speelman, Adriaan 98, 99, 102
Springer, Cornelis 92
Springer, Leonard Anthony 88-96, 152, 169, 182
Stoop, mr. Nicolaas 24
Stoop, Willem 25
Stork, Otto 89, 91
Straaten, J. van 84
Strahlmann, Wilhelm 171
Strooper, Th. 100
- Tets, jonkheer H.H. van 203
Thijsse, Jac.P. 203, 205
Tollus, Adriaan 203
Trip, Jan 97
Tuyll van Serooskerken, Catharina M. barones van 114
Übbing, Johann Theodor 66, 67
- Veen, Thymon van 112
Velthuysen, Diderik van 40, 41
Verbeek, Hendrik 28
Vijgenboom, Johan Cornelisz. 19-27
Visser, Margriet 215
Vloten, Odo van 60
Voorhoeve, Samuel 60

Register van persoonsnamen

Vredeman de Vries, Hans 21, 166	Willem III, stadhouder-koning 14-16, 37, 39	Wolfert van Brederode, Johan 119
Vries, Mattheus de 22	Willem IV, stadhouder 125	Wrighte, William 160
Wagenaar, Jan 58	Willem V, prins 99	Zocher, Johan David jr. 65-78, 79-87, 150, 151, 178-187
Waterloo, Anthonie 55, 56, 58	Winter, Anna Louise Agatha van 84, 85	Zocher, Johan David sr. 65-78
Wilkes, John 191	Wirtz, Jacques 214	Zocher, Karel Georg 67, 74
Wilkes, Wetenhall 160	Witte, H. 145	Zocher, L.P. 181-183, 185
Willem II, koning 114		

Register van geografische namen

- Alkmaar 181
Alloysenpolder (ook: Bovenpolder) 22
Almelo 92
Amerika 106, 134, 204
Amersfoort 31, 67
Amstel, de 181
Amsteldijk 183
Amstelveen 181
Amsterdam 30, 31, 80, 98, 168, 171, 192, 205, 215
Ankeveen 79, 80
Antwerpen 169
Apeldoorn 208
Arnhem 56, 60, 67, 113
- Babylon 188
Bakkeveen 129, 130
Bataafse Republiek 47
Bentwoud, Het 208
Betuwe 60
Bijlmer, de 188
Bloemendaal 91
Boogbrug 84
Boskoop 168
Bovenpolder (Alloysenpolder) 22
Brandenburg 166
Breukelen 171
Breukelen aan de Vecht 150, 151
Broadway 162
Broek, dorp in Waterland 168
Brussel 169, 201
Buckden 162
- Chepstow 161
Chicago 188
Curaçao 208
- Dedemsvaart 141
Delft 68
De Lutte 90
Denemarken 193
Den Haag 52, 54, 84, 113-115, 120, 129
Dolgelly, Wales 162
Doorn 67
Doorwerth 54, 61
Dordrecht 19, 20, 21, 23
Dresden 129
Driebergen 30
Dubbel, de, rivier 23
Dubbeldam 23
Duin en Daal 91
Duitsland 122, 125, 141, 148, 150, 168
Dunobeek 54
- Edinburgh 14
Eiland van Dordrecht, het 22, 23, 25
Engeland 74, 100, 106-108, 137, 142-144, 147, 148, 152, 153, 168, 213
Ermenonville 179
Essequibo 47
Europa 135, 147, 202
- Flevoland 208
Fliertsebeek 200
- Florence 213
Fonteinallee 54, 59
Frankrijk 37, 40, 148, 202, 204, 213
Friesland 128
- Gagelbos 208
Gelderland 56, 57, 65, 67
Gendringen 67
Gent 52, 169
Geovébos 208
Gooi, het 79
's-Gravenland 81, 82, 83, 85
's-Gravenlandse Vaart 80
Grift, de 16
Grijpskerke 21
Groningen 214
Guyana 47
- Haagse Beek 112, 113
Haarlem 75, 98, 150, 168, 169, 181
Havel, de 171
Havelland 143
Heelsum 61
Heemstede 181
Heidelberg 122, 123
Heilige See 171
Heveadorp 54
Hillegersbergse Plas 218
Hilvarenbeek 206
Hilversum 80, 85
Holland 23, 65, 79, 122, 165, 166, 170, 171
Houten 40
Houtvaart 105

Register van geografische namen

- IJssel 16, 17
- Kent 213
- Klein-Azië 147
- Koningin Wilhelminabos 208
- Koninkrijk Holland 47
- Kortenhoef 79, 80
- Koudekerke 46, 52
- Kralingse Bos 219
- Leeuwarden 125, 128, 129, 131, 181
- Leiden 41, 47, 136, 145, 168
- Leipzig 148
- Limmen 137
- Loenen 31
- Loire, de 202
- Londen 100, 104, 107, 158
- Maarssen 82
- Mainz 41
- Maliebaan, de 31
- Merwedepolder (ook: Noordpolder) 22
- Mexico 135
- Middelburg 47, 50, 74
- Mierlo-Nuenen 208
- Molensloot 72
- Molenweide 71, 72
- München 170, 190
- Munniksebeek 200
- Münster 41
- Nantes 165
- New York 118, 123
- Nieuweramstel 181
- Nijmegen 56
- Noord-Amerika 104
- Noord-Brabant 205
- Noord-Duitsland 167
- Noordelijke Nederlanden 165
- Noordereinde 80
- Noordpolder (ook: Merwedepolder) 22
- Noordwest-Overijssel 194
- Oenkerk 130
- Oldenzaal 90
- Oostcappelle 73
- Oosterbeek 61
- Oostkapelle 74
- Oud-Dubbeldam, polder 21
- Oude Land van Dubbeldam, polder 22, 23
- Overijssel 65
- Overveen 105, 150
- Parijs 16, 193
- Pentland Hills 14
- Portugal 170
- Potsdam 170
- Purmerend 74
- Putten 74
- Pyreneeën, de 152
- Rembrandtpark 193
- Renkum 61
- Rhemen 28, 56
- Rijn 16, 60
- Rijnwoude 208
- Rijswijk 68, 118, 120
- Roggebotzand 208
- Rotterdam 92, 188
- Schiedam 205
- Segbroek 112
- Segbroekpolder 114
- Shropshire 158
- Slaperdijk 200
- Sussex 152
- Tankenbergh 88
- Tiel 74
- Tornow 171
- Tulpenbergh 170, 171
- Twente 89-92
- Ugchelen, boswachterij 208
- Utrecht 23, 28, 30, 31, 33, 67, 74, 118, 208
- Utrechtse Heuvelrug 30, 33
- Vaarle, bosplan 208
- Veluwezoom 54
- Verenigde Staten 160
- Vianen 120
- Vlissingen 46, 47
- Wageningen 88, 92, 196, 207
- Wales 162
- Weerselo 91
- Weimar 168
- West-Europa 179
- Wieldrecht, polder 22
- Willemstad 208
- Winschoten 208
- Woodbridge, Suffolk 142
- Würzburg 41
- Zeist 28-36, 74
- Zeister Bos 29
- Zuid-Duitsland 119
- Zuidelijke Nederlanden (België) 166
- Zuidereinde 80
- Zuidpolder 22
- Zutphen 181

Register van buitenplaatsen

- Anderwijk 47
Arnestein 50
- Bantam 81, 84-86
Batestein 121, 122
Beeckestijn 97-105
Beek en Royen 28-33
Belvedere, Schloss 170
Berbice 41
Bergendal 101
Bergzicht 32, 33
Berkley Castle 161
Biljoen 58, 65, 67
Blau Camer 23
Blauwhuis 23
Blikkenburg 28, 74
Boede, (Huis) Der 46-52
Boekesteyn 82, 84, 85
Bosch, Huis ten 82, 123, 129, 165
Bosjes van Poot 111, 113-115
Buitenrust 114
Burgh, den 76
- Chantilly 39
Chatsworth 158
Chiswick Gardens 100
Clarenbeek 113
Clingendael 38
- Dennenhoek 91
Dieren, Hof te zie Hof te Dieren
Donck, Huis ten 104
Doorwerth 54-61, 205
Dubbeldam, Huis te 19-25
Dort 14
- Duinoog 59
Duinvliet 74
Duno, (landgoed/huize) De 54-61
- Egheria 88-93, 95
Elswout 105, 148-151
Ermenonville 101
- Frankendael 205
- Gaibach, Schloss 170
Gamberaia, Villa 213
's-Gravenhoek 83-85
Gravety Manor 152, 153
Greenwich 39
- Haarlem(m)er Hout 69, 76, 151
Hartekamp 101
Hartelust 98
Heemstede 40, 41, 165
Heesterlust 73
Heidelberg, Schloss 122, 123
Heiligenberg 67
Hemelse Berg 65
Heyde, huijs ter 32
Hof, De Oude zie Oude Hof, de
Hof te Dieren, de 16, 58, 65
Hofwijck 12, 14, 101
Honselaarsdijk 16, 120, 165
Hortus Bulborum 137
Hout, de 151
Houtrust 111-115
Hulsbeek(e) 91
- Ipenoord 74
- Keppel 65, 66, 73-75
Kersbergen 28
Kew Gardens 100
Kleef, huis te 98
Klooster, 't 66, 72
Kuilenburg, Huize 72, 73
- Landfort 66, 67
Lepelenburg 74
Leyduin 72
Loevestein 14
Loo, (Paleis) Het 15-17, 37, 165, 169, 170
Loo, Het Oude 58
Louvre 39
- Manpad, Huis te 99, 102
Mariënborg 125-127
Marly 37
Meudon 37
Middachten 58
Moesbosch 49-52
Munnikenhof, de 21
- Nellesteyn 67
Nieuburg, (Huis) Ter 16, 120-122, 165
Nijenrode 150, 151
Nijsinghhuis 211-217
Noordeinde 120
- Oldenaller 74
Oldenhof 194-199

Register van buitenplaatsen

Ooster, de Nieuwe 182	Schleissheim 170	Twickel 65
Oude Hof, de 194-199	Schoonoord 74	
Overduin 73, 74	Sissinghurst 213	Utrecht, landgoed De 206, 207
	Soestbergen 180, 181	
Prinsentuin 127	Soestdijk 16	Versailles 37
	Sonsbeek 65	Villandry, Château de 202
Ramsburg 47	Sparrenheuvel 30, 32	Vogelzang, Huis te 66, 72
Renswoude 200-202	Springenberg 99	Vredenoord 66, 68-71, 76
Rhederoord 58	Staniastate 129	
Rosendael, kasteel 15, 65	Staverden, Kasteel 202	Waterland 98
Rozenhagen 75	Strawberry Hill 100, 101	Westerbeek 49
Rozenhof, villa 91	Studley Royal 101	Windsor Castle 39
Rustenburg 114	Swaenenburgh 82-86	Woestduin 72
Rusthof 76		Wolfegg, kasteel 119
	Tankenberg 88, 90-93	
Sandenhoeff 104-108	Tong Castle 158	Zeist, Slot 28, 30, 33-35, 165
Sanssouci, Park 167, 170, 171	Tuinen van Mien Ruys 211	Zorgvlied 178-185
Schaep en Burgh 79-87	Tulpenberg 170, 171	Zorgvliet 19, 39, 40, 114, 165